

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

Megjelenik minden pénteken egy iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egész évre 4 frt, félévre 2 frttal fizethetnek elő, negyedéves előfizetés el nem fogadtatik.

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Pénz- és értékküldemények az ERDÉLYI GAZDA KIADÓ-HIVATALÁHOZ (Dr. Hintz György, e. pénztárnokhoz), a lap szellemi részét illető közlemények az ERDÉLYI GAZDA SZERKESZTŐSÉGÉHEZ (Gamauf Vilmos, e. titkárhoz) czimzendők.

A hirdetési díjazabályzatot lásd az utolsó lapon

Szerkesztő bizottság: elnök **Paget János**; **Berde Aron**, **Szabó Samu**, **Szentgyörgyi József**, **Vörös Sándor**, felelős szerkesztő: **Gamauf Vilmos**.

Tartalom: A burgonya két leghatalmasabb ellensége korunkban. Parádi Kálmán. — Megérdemeljük-e a segítséget? Gyergyói. — A monostori sajt készítése. Szakács Péter. — Gyümölcsfáink terméketlensége. L. Z. — Trágyázás Chinában. Walter Lajos. — Mennyi mézet hagyjunk méheinknek télire? — A rétekeni legeltetés. — r—s — A marhavész Háromszéken. — Piaczi árak. — Hirdetések.

A burgonya két leghatalmasabb ellensége korunkban.*)

(Colorádobogár és burgonya penész.)

A Colorádobogár (*Chrysomela* — *Doryphora* — *decemlineata*), mely Észak-Amerika egyesült államaiban, mint a burgonyaföldek pusztítója már 16 esztendő óta ismeretes, f. é. június 25-én, a Rajna mellett, Mühlheim város vidékén, 5 hektár nagyságú területen kezdte meg ijesztő vendégszereplését. Hogyan került oda e hivatlan vendég, azt nem tudjuk. Igen valószínűnek látszik az a vélemény, hogy egy amerikai szalonnával kereskedő hentesnek szállítmányai által hozatott és telepített Mühlheim környékére, a hol ama hentesnek állandó szállása és raktára van.

A Colorádobogár külsején semmi feltűnő sincsen, úgy, hogy akárki is könnyen európai rovarnak tarthatná. Teste 9—11 millimeter hosszú, domboru, sima, fényes, körülbelül akkora és olyan, mint egy nyers kávészem, csak hogy alapszíne vöröses-sárga. Szemei és csápjainak négy testes végige fekete-

*) A kolozsvári orvos-természettudományi társulat természet-tudományi estélyén, f. é. october 13-án, Parádi Kálmán által tartott előadás kivonata, melyet a t. szerző szives előzőekénysége folytán közlünk.

Sz o r k.

színűek, nem különben a nyakpaizs mellső és hátsó széle és a rajta levő foltok, melyek közül a középső egy római V-öst ábrázol; lábatövei szintén feketék. Szárnyfedői szalmasárgák 10 fekete vonallal, ellenben hártvány szárnyai, melyeket csak repüléskor bont ki, élénk rózsapiros színezetűek. Termetére nézve tartozik a fény- vagy aranybogarak közé, melyekről tudva van, hogy mind álcaza, — mind kifejlett (ivarérett) korukban növényi levelekkel táplálkoznak. Sir T. Hoocker feljegyzéseiből tudjuk, hogy e bogár eredeti hazájában, Colorádo bérczes hegyei között, egy vadon termő csucsorfajon (*Solanum rostratum*) élőködött és hogy csak később (16 éve) cserélte fel azt a burgonyacsucssal, a mi által a figyelmet magára vonta és egy életmódja, mint kifejlődése ismertebbé lön.

Május elején, a mikor a burgonyaföldek zöldelleni kezdenek, elébuja e bogarak a földből, melyben átteleltek. A nőczkék lerakják petéiket (tojásaikat) a burgonyalevelek alsó lapjára, 12—20 petét egy csomóba; 40 nap leforgása alatt egy nőcze 700—1200 petét is tojhat és ezen túl sokáig él még és rája a himekkel egyetemben a burgonyaleveleket. A petékből 5—8 nap múlva álcák bujnak elé, melyek igen falánkok, vérveres színűek, de idővel világosabb, inkább sárgásveres színt öltenek. A kifejlett álca csaknem körtealaku, puhabőrű, narancssárga színű; feje, hat lába és oldalfoltjai feketék. Kifejlődésükre 17—20 nap kivántatik; bábalmuk 10—12 napig tart. Május elejétől september elejéig rendszeren három generatio lát napvilágot.

A Colorádobogaraknak rendkívüli szaporasága és kártékonyasága, mint minden rovarokozta kárnál, legott azon körülményben keresendő, hogy az álcái kulturnövényen élnek és így könnyen jutnak bőséges táplálékhoz; már pedig minden állatfajra nézve a táplálék mennyisége képezi a legszélső határt, meddig növekedése terjedhet. Mind a mellett Észak-Amerikában nem volt állandóan elégséges a legterjedelmesebb és legkitűnőbb karban álló burgonyaföld sem e felzaporodott el-

lenség eltartására. A táplálék hiánya miatt megkezdék vándorutjokat, 1861-ik évben átlépték a Missourit, 1870-ben a Mississippit, nemsokára a Michigan tavát és végül 1874-ben elérték előcsapatai a féltett atlanti tengerpartot. Tett pedig e bogár egyes vonalirányban 16 év alatt, 360 földirati mértföldet, miközben 50,000 négyzet mfd. területen terjedt el. Az illető területeket nemcsak átvonulásában pusztította, hanem állandóan be is fészkelte magát azokba.

Több helyt és ismételten tapasztalták, hogy e bogarak és álczáik a végképpen elpusztított burgonyaföldekről más növényekre is költöztek át, nevezetesen: a redőszirmra (Datura), a beléndekre (Hyosciamus), az aszottra (Cirsium), a vízi borsra (Polygonum hydropiper), a libatoppra (Chenopodium), a zomborra (Sisymbrium) és az ebszőlőre (Solanum nigrum), a mely közönséges dudvák már csak azért is figyelemre méltók, mert nálunk is mindenütt előfordulnak és általuk ama kártékony bogarak elterjedése akaratlanul is könnyen előmozdítható.

Prof. Riley, amerikai természettudós, nem régen elődi atkakat fedezett fel a Colorádobogár testén, melyeknek tudományos neve Uropoda americana. Igen közeli rokonai az Uropoda vegetansnak, mely ismeretes európai faj a mi trágyabogarainkon — Hister — gyakori. Az amerikai Uropoda akkora, mint egy gombostüfe; teste lapos, körkörös, tagolatlan, sárgásbarna színű. Érdekeink ezen természetes szövetségese alattomos leírását folytat Ohio- és Newyork-államokban a nap hőse ellen és életcélja abban áll, hogy agyonkinozza a Colorádobogarat. Ezen kívül nyílt ellenségei is vannak a hírhedt burgonyapusztítónak. Így Missouriban a gyors legyek (Tachinariae) családjához tartozó faj ütötte fel a fejét, mely nagyságára és színére nézve hasonlít a mi szobalegyünkhöz. Ez különös előszeretettel rakja kukaczeit a Colorádobogár álczáiba, melyek e miatt ezenként sorvadtak el. Hasonló szolgálatot tesznek a Katókabogárkák v. bődék (Coccinella), melyek minálunk is igen közönségesek és arról ismeretesek, hogy álczáik a hamuférgek szorgalmas pusztítói. Jó vadászok még némely földi poloskák (Harpactor, Reduvius) és a futoncok nagy serege. A varas békák és varjúkon kívül ide számíthatjuk még a fűjvet és a szárazas házi állatokat, különösen a kacsát.

Maguk a szorongatott észak-amerikaiak megtették mindent, a mit a csapás elhárítására czélszerűnek láttak. A bogarakat és álczáikat összegyűjtették részint kézzel, részint a végül készített merítő hálókka és rázó gépekkel. A petéket a leveleken lapították össze. Azonban ezen eljárásuk sok időbe, sok munkaerőbe és még több pénzbe került a nélkül, hogy csak megőrzésképp is célt értek volna. Nagyobb eredményt biztosított a vegyészek tanácsa, mely szerint „valami mérgező szerrel kellene az irtást végrehajtani.” Ehhez képest alkalmaztak réz- és vasgaliczoldatot, chlormeszet, carbolsavas meszet, arsenes-ecetsavas rézéleget és azt találták, hogy az arsenes-ecetsavas rézéleg vagyis a párizsi zöld a leghathatósabb szer, melyet a növényzet ártalma nélkül bizvást lehet alkalmazni.

Ezt vagy poralakban szórták a burgonya leveleire, vagy vízzel keverten — 1—1½ hectoliterre egy evőkanálnyi port számítva*) — fecskendezték azokra. Mind a két esetben liszttel keverték a mérgeport, hogy megtapadjon a növények zöldjén. A szóró zacskókkal végbevitt száraz porozásnak azt az előnyét tapasztalták, hogy általa a mérgepor egyenletesen szóródott a növényzetre. De a mennyiben néhol a szóró napszámosoknak és a közelben álló házi állatoknak is ártott és csak akkor sikerült jól a beporozás, ha a növényzet harmatos vala, tehát reggel és este; annyiban inkább a vízzel kevert mérgepor fecskendezése jött gyakorlatba, a mit bármely időszakban lehetett végrehajtani. Ezen eljárásra vonatkozólag megjegyzendő, hogy a párizsi zöld, vízben nem oldódik és e miatt igen könnyen ülepedik le, a liszt pedig esomókban válik ki, azért a használandó folyadékot folyvást keverni kell.

Figyelemre méltó, sőt tanulságos azon erélyes irtó mód is, melyet a rajnaméllékiek Mühlheim környékén követtek.

A polgári legfőbb hatóság, értesülvén és meggyőződven a veszedelem valódiságáról, rögtön katonákkal és tüzoltókkal körülszáncoltatta a megtámadott földeket; a burgonya zöldjét lekaszáltatta és miután az egészet fűrészpör és cserhéj alá temettette, még petroleummal is locsoltatta a különben is gyúlékony anyagot és felgyújtatta, minek következtében a Colorádobogár bizonyára kipusztult minden ivadékaival együtt; legújabb abban a hiszemben élnek — ez idő szerint — a rajnaméllékiek.

(Folyt. követ.)

Parádi Kálmán.

Megérdemeljük-e a segítséget?

A „Kelet“ 226-ik számából mások sajnálattal, mi pedig csikmegyeiek szegénypirral olvassuk végig egy, irányunkban úgy látszik jó indulatu és félszeg gazdasági állapotunkat híven lerajzoló utazónak érettünk csikmegyeiekért tett ama segély kiáltását, mely szegénységünket és hátramaradottságunkat a maga valóságában visszatükrözi és jövődő sorsunkat következetes jóslatával megvilágosítja.

Nem akarom hinni, hogy derék utazónkat azon meggyődes vezérelte volna segélykiáltásra, mintha mi nem tudnánk magunkon segíteni, hanem inkább azon erős hitben vagyok, hogy tette azt azért, mert hajthatlanságunk és régi rosz gazdasági rendszerünk iránti ragaszkodásunk arról győzte meg, miszerint tenni nem akarunk. Ha így vélekedik igen tisztelt utazónk is, akkor bátran kimondhatom a fent kitett kérdés megfajtése gyanánt azt, hogy aligha!

Hanem igyekezzünk mi ömugunkon segíteni, ha azt akarjuk, hogy isten is megsegítsen. Segített rajtunk a magas kormány akkor, midőn a mező és erdőgazdaság előmozdítására szolgáló két gazdasági felső népiskolát — egyiket egészen, másikat felerészben saját zsebére létesítette. A legnagyobb segítő erő is elveszíti hatását és megtörik a mi közönyösségünkön;

*) Egy amerikai acre = 1½ porosz Morgen = egy magyar holdra 1½—2 kilo párizsi zöld elegendő.

mi ha összeszedett erővel munkálkodunk bizonyára nem más, hanem mi fogjuk első sorban észrevenni tévedésünket és mi fogunk annak jóvátételére eszközökről gondoskodni.

Itt látom alkalomszerűnek felemlíteni ama nagy kárt és hiányt, mely egy „megyei gazdasági egyesület“ nem létezéséből ered és a melynek létrehozása halogatást nem tűr, mint olyan intézmény, melynek feladatai közé tartoznak: a megye gazdasági érdekeit legközelebről érintő kérdéseknek alapos megvitatása, a szükségeselemeknek mutatózó intézkedések megtétele; valamint a gazdasági viszonyok előhaladását gátló akadályok elhárítása.

Miután Csikmegyének értelmes és mivelt gazdája megfelelő számban van; csak akarat, tevékenység és ügybuzgóság kell és ha ezek is megvannak, úgy nem leendő nehéz egy oly egyletté alakulni, mely minden erejéből oda hasson, hogy az eddig követett rossz irányt egy olyannal cserélje fel, melynek gyakorlati haszna a nép által is ismertessék el. Hisz nem olyan tökkel ütött a mi székelyünk, mint azt sokan gondolják; van neki életrevalósága, csak nem tudja hasznosítani Előítéleteit és hajthatatlannak látszó vas akaratát, habár nem egy könnyen, de meglehet győzni, — mire ézve igen helyesen mondja Korizmic László „Gazdasági leveleiben“: „A megyei gazdasági egyesületek munkálkodásában a fő, a legfőbb súlyt nálunk, viszonyainkat tekintve azon eszközökre kellene fordítani, melyek a népnek gazdasági életét emelni és javítani képesek; magunkhoz emelnénk és csatolnánk ilykép a földmivelő népet, mert látná és tudná az, hogy az urak, a mint a kaputos osztály a nép által még most is neveztetik: érette és érdekeiért tesz, költ, fáradozik akkor is, midőn erre már semmi személyes anyagi indokból fakadó érdek nem létezik. És ezen eljárás megteremné gyümölcsseit nem csak abban, hogy népünk gazdasági élete gyorsabb lendületet venne fejlődésében, hanem még abban is, hogy szeretete és csatlakozásában erősödne irányunkban.“

Ne késsünk tehát igen tisztelt gazdatársaim oly soká. Társuljunk! mert csak így adhatunk életet a ránk nézve életkérdés szerepét viselő faiparnak és a havasi vidékünkön igen szép jövőt ígérő állattenyésztés ügyének.

Gyergyói.

A monostori sajt készítése.

Megadván mult cikkünkben a különböző sajtok nemeiről a kellő tájékozást, hozzáfoghatunk a monostori sajt készítésének leírásához; miből egyszersmint megfogjuk ismerni azt is, hogy az elsorolt osztályok közül, melyikbe volna leginkább felveendő. —

A kifejt tejet egy megfelelő nagyságu cseberbe szűrik és azonnal, még tejmelegen, kellő mennyiségű oltóval beoltják.

Az oltót következőkép készítik:

A leölt szopós bárány vagy borju negyedik oltó, gyomrát kivesszik és ki nem ürítve mindkét végén bekötik, jól megsózzák és megszáritják.

Használata előtt néhány nappal 2—3 darabra vágják és egy cserép edénybe téve fél liternyi hig — főtelen savót önte-

nek reá és hogy kellemesebb szaga legyen, néhány szem töretlen szegfűt is tesznek bele. Ezután az edényt jól bekötik és használatáig állani hagyják

Egyszeri készítményt, ha fogy, még fel is lehet ujitani 1—2-szer vagy többször is mindaddig, míg a kívánt hatás el nem marad. Erről pedig legkönnyebben úgy szerethetünk meggyőződni, ha üvegpohárba tejet töltünk és azt 1—2 csepp oltóval beoltjuk. Ha a kívánt időre a sajtanya jól össze áll és a pohárban mozgatásra meg nem repedez: akkor az oltó még jó.

Azonban álljon itt a schweiczi oltó készítése is, a melynyiben „hazánk hirtelnevesebb sajtodáiban ez a legszokásosabb eljárás.“ (Engelbrecht.) Ez a következő:

„A leölt borju negyedik gyomrát kiürítik, de le nem mosják, ezután megsózza felfujják, a kéményben megfűstölük és így felfujva és megfűstölve száraz és fedett helyen felaggatják. Véleményök szerint annál jobb az oltó, minél öregebb; úgy, hogy egyes sajtodákban legalább 2 éves lesz, mire a sajt készítéshez használtatik.

Használata előtt több nappal apróra vágják és 2 font (1 kilo) savóban vagy meleg vízben, — melybe kevés sót, de némely sajtodában jó ó-bort is tesznek — áztatják és kissé meleg helyre teszik. Négy nap múlva az oltó folyadék jó. Leszűrve üvegekbe töltetik és lepecsételtetik. Tapasztalás szerint 25 kupa (35 liter) tejhez nálunk félfertály (0-18 liter) oltó elég.“

Azonban pontosan meghatározni, hogy egy bizonyos mennyiségű tejhez mennyi oltó szükséges, csaknem a lehetőségek sorába tartozik. Erre nézve csakis a gyakorlat adhat kellő utmutatást, a mennyiben nemcsak az oltó, hanem a tej minősége is határoz; ugyanis: kevesebb oltó kell a tejbe, ha meleg és sovány, ellenkezőleg több, ha a tej zsíros és kevésbé meleg. Hiszen mindenki jól tudja azt, hogy nyáron könnyebben megalszik a tej, mint télen, épen a fentebbi ok miatt.

Álljon itt szabályul az: „hogy inkább kevesebb oltót tegyünk a tejbe, mint sokat; mert a kevesebbhez tenni még igen, de a sokból, ha már a tejben van, elvenni semmit sem lehet.“ A sok oltó pedig a sajt jóságára nézve nagyon hátrányos.

Ha a tej megaludt, — minek jele, ha a felületén uszni hagyott sajtkanál felvéve nyomot hagy maga után — a bács (juhász) kezével minden irányban, de csakis lassudan és igen vigyázva, jól megtöri. Az így szabaddá tett sajtanyagot, miután kissé leülepedett, kezével a meleg savó alatt egy csomóba összehalássza és jól megnyomtatja, miután róla a savót letölti. Most ismét nyomogatja, igyekezvén belőle a savót, mennyire lehet eltávolítani.

Ha ez megtörtént, a sajt késsel apró darabkákra szeldeli és egy fazék gyengén melegített savóval — melyet még a savó letöltésekor gyenge tűzhez tett és mintegy 10—15 perczig olt tartott, — leönti, ebben az apróra szeldelt sajtanyagot megforgatja és róla ismét letölti.

Ezt a bács leforrálásának nevezi, de a világért sem az, miért a mint ez iránt tett kérdésemre válaszolt: „épen nem szabad, hogy a tűzhez tett savó forrásba jöjjön.“ Ő tapintás után itéli meg annak kellő melegségét és úgy hiszem, hogy 30—35° C. közt ingadoz, szintén tapintás után itélve.

Véleményem szerint nem is volna czélszerű, hogy melegebb legyen, mert a sajtanyagban lévő vajnak nagy részét kiolvasztaná és így a sajt sovány maradna. Erre tehát kiváló figyelmet kell fordítani, mert ép ezáltal szedheti rá a bács legjobban és észrevétlenül a tulajdonost: készülvén a sajtból csent vajból igen jó bálmos . . . másnak asztalára

Ezen savónak letöltése után — általa már kitapasztalt — kellő mennyiségű sóval a sajtanyagot megsózza.

Most meggyurja, átdolgozza, úgy mikép csak ereje engedi. Ekkor veszi a rámát, belegyurja abba és így egy a cseber szájára fektetett és sűrűen átluggatott lapítóra teszi, hol ismét addig nyomja kezével, míg képes belőle a savót eltávolítani.

Ennek véghezvitele után a rámából kivesszi, a rámára egy finom szövetű sajt kendőt tesz, arra a sajtot és a kendővel együtt a rámába ismét belenyomja. Most felül a kendőt nagy ügyelettel, hogy sok és különösen ormós ránczot ne képezzen, ráhajtogatja és így a sajtprés alá teszi és ott hagyja a másik fejség, tehát mintegy 8 óráig.

Meg kell itt jegyeznem, hogy a rámák — vagy minták — közönséges szitakéreghez hasonlóan, különböző nagyságokban vannak készítve, hogy így a sajt nagyobbodása vagy kissebbedése alkalmával fennakadás ne történhessék. Sokkal czélszerűbbek azonban az olyan rámák, melyek úgy vannak alkotva, hogy tetszés szerint kissebbre vagy nagyobbra lehet igazítani. Ilyen is van — mintában — a k. monostort gazdasági tanintézetnek.

Lássuk most már a préselést.

Minthogy a préselésnél az a főczél, hogy a savó a sajtból utolsó cseppig kiszoríttassék; — mert különben romlását idézi elő, bármilyen jól legyen is egyébként készítve; a préselés csavar szerkezettel bíró sajtóval, fokozatosan történik.

Ezen célra azonban elég alkalmas és egyszersmint a legolcsóbb is azon egyszerű sajtprés, melyet a vidéki juhászokban leggyakrabban látni lehet. Ez egy erős deszkaszitából és nagy kövekkel megterhelt fedéllapból áll. A köveknek időközönkénti felrakása által a fokozatos nyomás könnyen eszközölhető. Legjobb pedig az olyan sajtprés, mely — a hollandiak mintájára — emeltyű szerkezettel van ellátva. Mintája fent nevezett gazdasági tanintézetben megtekinthető.

Ha a bács a meghatározott időben a prés alól kivette a sajtot sós vízbe teszi és ott tartja 24 óráig, mely idő alatt többször megforgatja. A sós víz készítésénél, 10 liter vízbe $\frac{1}{2}$ kilo só vétetik.

Ugyanazon sóslé huzamosabb ideig használható, azonban a sajt által felemészített veszteséget, só hozzáadása által, olykor vissza kell pótolni.

A sós vízből kivéve, egy száraz, szellős helyen lévő polcra tétetik száradás végett és ott szintén 24 óráig áll, mely

idő alatt néhány kérget kap. Természetesen itt is többször meg kell fordítani egyik oldaláról a másikra és hogy a legyek ne bántassák, igen czélszerű betakarni.

Szakács Péter.

Gyümölcsfáink terméketlensége.

Kerttulajdonosainknak egy állandó panasza abban áll, hogy gyümölcsfáik és faültetvényeiknek terméketlensége mindinkább növekedik.

Ha azonban megfigyeljük, hogy — tisztelet a kivételeknek — a gyümölcsfa úgy a kertben, mint szabadban mennyire el van hanyagolva; ha látjuk, hogy a fának ültetésén kívül, a mi gyakran nagyon hiányos, mi sem történik a csemete további fejlődésére érdekében, ha törzsöt és ágakat moha borít, vagy épeu a fagyöngy fénylik rajtuk, ha tapasztaljuk, hogy a koroua rendszeres metszéséről, a keresztül kasul növé és buján tenyesző ágak letisztogatásáról szó sincs — akkor nem lehet csodálnunk, ha az ilyen fa a tulajdonosnak mit sem hajt és csak hébe-korba kivételesen hoz egy pár fejletlen gyümölcsöt.

Szükségesnek tartjuk annál fogva röviden említést tenni azon eszközökről és eljárásokról, melyek a fa diszlésének előmozdítására, termékenységének fokozására első sorban alkalmazhatók.

Ide tartozik a mohának letakarítása a törzsről és ágakról, valamint a régi leszáradt kéregrészeknek eltávolítása, a midőn számtalan bogarat, petét és kukacot semmisítünk meg, mely főleg a repedezett régi kéreg alatt leli menhelyét.

A törzsnek ezen takarítását főleg idősebb fáknál nem szabad elmulasztanunk, mert ennek következtében a fa élettevékenysége mintegy megújul.

A fák levakarását vagy tisztogatását legczélszerűbben ősszel lehet az arra legalkalmasabb eszközzel, a fakéreg- vagy mohakotróval eszközölni, különben szükség esetén egy ócska, tompa élű sarlót is használunk.

A kéregnek letakarítása után úgy a törzset, mint a vastagabb ágakat meszes vagy akár agyagos vízzel (agyagos vízben feláztatott marhaganéjjal) jól bekenjük, a bekenésre legczélszerűbben meszelő borostát használunk, melyet, hogy a magasabb ágakhoz is férhessünk, hosszú nyélre kötünk.

Ezen takarítást és bekenést legalább minden harmadik évben ismételnünk kellene és nagyon helyes, ha gyümölcsösünket vagy kertünket e tekintetben rendes fordákra osztjuk.

Az egyes gyümölcsösökben általában véve a fák közötti területet füves kertül szokták használni és tény, hogy a fának gyakran előforduló felette sűrű állása más haszonvéltet lehetlenné tesz! Pedig a gyümölcsfa diszlése okvetlenül megkívánja azt, hogy a sorok közti talaj legalább minden hatodik évben felásassék és ha lehet 1—2 évig kapás növényekkel gondosan megműveltsék; ha a fák ritkásan állanak és egyéb körülmények is kedveznek, itt veteményféléket is természetünk, melyek közül kivált a káposztafélék szoktak a feltört gyeppen kiváló hozamot adni.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy még a ritkás sorületésnél se használjunk a gyepp feltörésére ekét, mert ez esetben

az igrás állat a törzs vagy alacsonyabb ágakban majd mindig kárt tesz, főleg pedig a gyökérzet megsértése lesz alig kikerülhető, ennek következtében pedig természetesen a fa is tönkre megy.

Ezen földmunkát legcélszerűbben ősszel, vagy ha különben az idő engedi, télen fogjuk végezhetni.

Az említett megmunkálás a talajt feltárja, esőnek, hónak, levegőnek utat nyit és a mi-szintén nem megvetendő, számtalan a földben fészkelő rovarot semmisít meg.

A gyepnek ezen feltörésével egyidejűleg jól korhadó trágyának vagy komposztanak alkalmazása is járhat.

Ha a gyepet szépségi tekintetből, természetesen azt parkokban vagy díszkertekben, feltörni nem lehetne, legalább úgynevezett tányért vagy korongot ássunk a fa körül, melyet ősszel és tavasszal felásva mindig tisztára kapáljunk és nyár derekán, a talaj kiszáradásának megelőzéséül apró trágyával, vagy gízgázfével betakarva tartsunk.

Ha az így ápolt gyümölcsfákat néhány év múlva az előbbi állománnyal hasonlítjuk össze, azoknak friss hajtása s élénk növekedése szembeütő lesz és joggal mondhatjuk, hogy a leirt eljárás a fákat teljesen megifjítja és a reájuk fordított aránylag csekély költséget, eltekintve az esetleg sorközben termelt növények hozamától, dúsgazdag gyümölcstermészel fizetik vissza.

L. Z.

Trágyázás Chinában.

Nem azért szándékom ezen fölünk oly távol eső országnak trágyakezelési és termelési módjával e lap t. olvasóit megismertetni, hogy elhagyván régi (bár rossz szokásainkat) azonnal hozzá fogjunk a Chinaiak trágyázási módját utánózni; — mert az ilyen átalakulások csak évek hosszú sorának és különféle viszonyoknak a kifolyásai, de azért: hogy lássák, hogy más nemzetek mennyire elismerik a trágyának fontosságát a mezőgazdaságban és ezt látva talán elérkezettnek fogják látni azt az időt, a midőn nekünk is e téren lendíteni kellene valamit.

A Chinaiak — csakis a rizst kivéve — rendszeren vetés vagy ültetés után és csak némely növényeknél az ültetéssel összekötte szokták trágyázni. A trágya anyagok változók.

Az olajpogácsa, mely olajat tartalmazó földi mogyoró (*arachis hypogaea*) tökéletlen-kisajtólása után marad fenn, itt a legjobb trágya anyagnak tartatik. Ha az olaj tökéletesen lett kisajtolva, a pogácsa is kevesebb trágyaértékkel bír.

A tömör és hig emberi ürülékek rendszeren városok, hajókázható folyók és csatornák szomszédságában; az olajpogácsák pedig, az előbbi trágya anyagok hiányában a városoktól távolabb eső helyeken használtatnak.

A hig emberi ürülék vagyis a hügy, igen becses trágya anyag; ez minden házban a lakószobának egy szögletében álló eserép edénybe gyűjtetik, míg a tömör ürülékek befogadására más edény szolgál, mely azonban már a szobán kívül van elhelyezve. A Cantonban lakó Európaiak külön helyen jól záró ürszékeket tartanak, melyeket a vidékről mindennap bejáró bennlakók, bizonyos ár lefizetése mellett, vagy a nélkül kiüri-

tik. Az így összegyűjtött emberi ürülékeket hordókba rakják és hajókon az ország belsejébe szállítják. Ha ilyen hajóval találkozzunk, szagáról annak rakodmányára azonnal ráismerünk.

A városok kívül részint élőfák alatt, részint egyes felhánt földhalmocskák mellett állanak eserépédények, melyekbe az arra menő utasok természeti szükségleteiket végzik.

Ugy az olajpogácsa, mint az emberi ürülékek bizonyos teher szerint, melyet egy ember a vállán keresztül tett rudon két cseberben viszen és melynek sulya körülbelül 55 kgram lesznek eladva. Egy olyan tere olajpogácsa az 1870-ik évben 6—7 frt és ugyan annyi sulyu emberi ürülék 38 krral fizettetett. Nálunk a repcepogácsának metermázsája 4—4 frt 20 kr. a lenpogácsáé pedig 7—8 frt és még is még takarmánynak sem használjuk, hanem engedjük, hogy a külföldiek vigyék ki.

Egy Mau, — a mi mértékünk szerint körülbelül $\frac{1}{10}$ hold — megtrágyázására használnak $8\frac{1}{2}$ kgram olajpogácsát (= 1 frt) és ezt 560 kgram emberi ürülékkel összekeverik (= 4 frt.) így $\frac{1}{10}$ holdnak a trágyázása 5 frtba, egy holdnak a trágyázása 50 forintba kerül.

Azon arányból, melyben a két trágyanem kevertetik, látható, hogy itt a fősúly az emberi ürülékekre fektetetik; mert ha $8\frac{1}{2}$ kgram olajpogácsának trágyaértéke egyenlő lenne az 560 kgram emberi ürülékkel, már költségkimelésből is inkább olajpogácsát vennének, mint emberi ürüléket. De úgy látszik, hogy ezen trágya anyagok egymást nem képesek pótolni és az előbbeni arány a tapasztalás kifolyása.

A sertés trágya a vidéken nem termeltetik, hanem szintén a városokban lesz beszerezve és pedig nagy mennyiségben Haza szállítva, napon szárítják és vagy mint valódi, azaz tiszta vagy mint nem valódi, azaz marha trágyával kevert kosaranként eladatik. Egy ilyen kosárnak sulya 17—22 kgram. A valódi sertés trágyának az ára 36 kr., a nem valódinak vagy kevertnek 20 kr. kosaranként.

A sertés trágya soha magában, hanem mindig olajpogácsával és mésszel keverve használtatik.

Egy Maunak (= $\frac{1}{10}$ hold) egyszeri trágyázására kell:

2 kosár sertés trágya	= 34—44 kg.	= 70 kr.
$8\frac{1}{2}$ kg. olajpogácsa	. . . . .	= 1 frt. —
56 kg. mész	. . . . .	= 60 kr.
	Összesen	2 frt. 30 kr.

A kecsketrágyát a chinai nem sokra becsüli, de ha hügygyal kevertetik trágyázásra haszonnal alkalmazhatónak véli.

A marhatrágyának sem nagy a becse, azért ezt is csak keverve más trágyanemekkel használják. Rendszeren az e célra készített gödörbe hányják és emberi ürülékekkel és hügygyal keverik; így kezelve egy hónapig állni hagyják.

A szervetlen trágyaanyagokból csontlisztet, rizsszalmának a hamuját és meszet szoktak használni.

Az állat, növényi és ásványi trágyanemeket vagy hig, az az folyékony, vagy poralakban szokták használni és pedig vetés előtt, csak iszégizsnél, a többi növényeknél a növények kikéltése vagy elültetése után. De még tovább is mennek a chinaiak és a különböző növényeknél különböző trágyát alkalmaznak; így a rizs alá 1 Maura 2 kosár sertés trágyát, $6\frac{1}{2}$ kg.

olaj pogácsát és 56 kg. meszet alkalmaznak. A czukornád, míg kisebb olajpogácsával és mikor nagyobb emberi ürülékekkel trágyáztatik.

Az eddigiekből látszik, hogy ezen ország lakói mily fontosságot tulajdonítanak a trágyának, mennyi gondot fordítanak a trágya kezelésére, termelésére és alkalmazására és különösen azon trágyanemre, mely nálunk még mindig undor tárgyát képezi és rendetlen kezelése miatt szaglási érzésünkre kellemetlen hatással van.

Elérkezett talán nálunk is azon időpont, midőn gazdáink figyelme a trágya kezelésre és termelésére fordítandó volna és bizton hiszem, hogy a mint gazdáink e téren haladni fognak, haladni fog mezőgazdaságunk, hozamaink szaporodnak és az ország jobb létnek fog örüvendeni.

Walter Lajos.

Mennyi mézet hagyjunk méheinknek télire?

Ezen kérdésre határozott feleletet adni nem lehet. — A méhcsalád néha 5 kilo mézzel is kitelelt, máskor 8 kilo mellett is megéhezik, sőt gyakran, midőn rajt kellene bocsájtania, akkor lát legnagyobb szükségét; ha t. i. tavasszal a növényzet későn fakad, vagy egyéb körülmények a hordásban gátolják. A téli mézfogyasztás sem mindenkor egyforma. Sok függ a kaptár hidegsége és melegségétől is. Hideg lakban a méh többet fogyaszt, míg ellenben a meleg lakban kevesebbet emészt; nem érezve az idő zordságát, vidorabb marad. Fedetlen mézből a méhe mindig többet költ el, mint a fedettből.*) Sok függ még a méz tápláló erejétől is és más egyéb viszonyoktól.

A mozgó sejszerkezetű kaptárakban a betelelés előtt a táplálék értéke mindig megbecsülhető, mely ha talán kevés lenne, mézes-lépek hozzáadása által mindig gyarapítható. Leghelyesebben cselekszik azon méhészt, ki az általános ajánlott mértéktől, 8 kilótól eltérve, 10 kilo mézet hagy meg méheinek telőre. E mennyiség nemcsak, hogy elegendő, de sok is és így még tavaszra is marad belőle, mi pedig igen elkel ám az oly tavaszi időjárás alkalmával, mint a lefolyt 1877. évi volt.

A közönséges kasoknál a méz mennyiségét pontosan meghatározni nem lehet, itt csak a találomra kell bizni és azért jó mindenkor a jobbkat hagyni meg telőre.

A mozgószerkezetű kaptároknál a téli fészket mindenkor a költőürben választják meg a méhek. Ennek berendezése történjék úgy, hogy felülről teljesen befedett mézes lépek jöjjenek. Az alsó sejtek azonban lehetnek üres és fedetlen mézes lépek.

A sejtek megválasztásánál is ügyelni kell. Here sejtet, legyen az bár mézes is, ne tegyünk a kaptárba. A here fiasítás neveltetésének is meg van a maga ideje; tehát mindent a maga idején.

(A magyar méh.)

A rétekeni legeltetés.

Nálunk csaknem kivétel nélkül szabály, vagy legalább felvett szokás a réteket széna vagy sarju kaszálás után addig, még a hó le nem esik és tavasszal, a mint a hó eltakarodott

*) Őrizkedjünk méheinknek a télire csupán csakis fedetlen mézzel való ellátásától; mert az hasmenést okoz, mi pedig nem egy méhcsaládot tett tönkrel s nem egy méhésztnek szolgáltatott okot a bányódásra.

A. m. m. szerk.

egész Szent-György napig, majd minden tekintet nélkül az időjárásra és a rét állapotára, mindennemű marháinkkal semmi sorrendet nem tartva — legeltetni. Hogy ez által igen gyakran magunknak kárt okozhatunk, azt figyelembe nem vesszük. A rétek legeltetése ezek mellékhasznainak egyike és ha a legeltetés okszerűen és a maga idejében alkalmaztatik, az által nem megvetendő takarmány mennyiség megtakarítható. A ki a rétek ezen mellékhasznát haszonnal élvezni akarja, mindenkor szemelőtt tartsa:

1. Hogy vizenyős réteken, a hol a marha lába nyomot hagy, állatainkat ne legeltessük, mert az ilyen lábnyomokban a víz meggyülemlik és a fagy a növények gyökereit elpusztítja.

2. Nem szabad tavasszal a tenyészet megindulása után a réteket legeltetni és még jobb tavasszal a rétek legeltetését egészen kerülni.

3. Oly réteken, a melyeken sok a leveles növény, nem szabad a marhát, különösen pedig a juhokat egész napon át hagyni, hanem inkább a réten csak áthajtani, nehogy idejük legyen ezen leveles növények gyökörönáját lerágni; a legelőre való kihajtás is csak akkor történjék, a midőn a növényekről a dér leolvadt.

4. Az olyan réteken, a melyeken nagyobb a fű, előbb szarvasmarhával és csak azután juhokkal legeltessünk, mert a mint tudjuk, juh után a szarvasmarha a fűvet nem szereti.

5. Általában a réteket csak akkor szabad legeltetni, ha a talaj száraz; esős időben a marhák a rétről távol tartandók.

— o — s.

A marhavész Háromszéken.

A „Magyar polgár“ 238-ik számában egy brassói távirat röviden tudatta, hogy Sepsi-Szent-Györgyön kiütött a marhavész, a „Nemere“ october 18-án érkezett száma pedig erre vonatkozólag a következő közleményt hozta:

„Marhavész. A törösvári passuson át egy csorda marha hajtattott városunkba, itt egy kertbe voltak behajtva, hol pár napon át tartattak, mely idő alatt 3 darab marha esett el. Konstatáltattott, hogy e 3 darab marhavészben pusztult el. A közigazgatási hatóság intézkedett a vész megállítására végett. Figyelmeztettük a gazdaközönséget, óvják marháikat az ily behozott csordávali érintkezéstől.“ —

Ily körülmények között lapunk szerkesztősége hivatás-szerű kötelességének vélte a tényállásról sürgős és hiteles értesítést szerezni és távirati felkérésünkre sepsi-szent-györgyi jól értesült t. levelezőnknek következő sürgönyét vettük, mely t. gazdátársainkat kétségkívül megfogja nyugtatni:

„A törösvári szoroson át tíz napi vesztelés után 78 darab oláhországi marhát kaptak bizonyos brassói kereskedők és azt Körispatakra a hízaldába küldötték. E marhát moslék hiányában Sepsi-Szent-Györgyön félreosó helyen legeltették, ezek közül kettő marhavészben eldöglött, egy lebunkóztatott, hét darab beteg, de ma (october 18-án) már kérődzik. A csorda járása betiltatott. Nagyobb veszély nincs!“ —

Piaczi árainkat illetőleg

megjegyezzük, hogy Beszterce, Déva, Fogaras, Naszód, Torda és Vajda-Hunyad újabb heti vásáraitól tudósítást nem vettünk, a dévai gabnaárak 100 kilogrammanként vannak jegyezve. — A hectoliter árának átszámítása a régi mértékre nagyon egyszerű: az összeg egy hetedrészét leütve, a maradék a gyakorlat igényeihez képest elég pontosan három véka árának felel meg. P. o. buza hectoliterje 840 kr., leütve a hetedrészét, 120 krt, marad 720. kr., minthárom véka, tehát 240 kr., mint egy vékanak ára!

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS.

Hirdetések.

Jelzálogkölcsonöket

a birodalom bármely részében, telekkönyvezett nem tehermentes földbirtokra 1000 frttól a legmagasabb összegig 5 és 6% kamat mellett törlesztésre, rövid idő alatt és 5000 frton felülieket még előnyösebb módzatok mellett gyorsan eszközöl, bővebb felvilágosítással készséggel szolgál.

(3) (21-26)

a hatóságilag engedélyezett általános
„Ipar és kereskedelmi ügynöki iroda“
Kolozsvárt, párisuteza, 19. sz. saját ház.

(Értekezhetni személyesen vagy posta útján naponta d. u. 1-4 óráig)

Eladó gyümölcs és szőlő- csemete. (1-3.)

A torda-aranyosi gazdasági egyesület faiskolájából, ugy az idei őszön, valamint a jövő tavaszon megrendelhetők, egyleti gazda T. Wolff Gábor urnál, a következő gyümölcs és szőlőcsemeték:

1. Alma 3 éves nemesítések 25 féle fajban dbja . . . . . — frt 40 kr.
2. Körte, 3 éves nemesítések 25 féle fajban dbja . . . . . — frt 40 kr.
3. Kajszin barack, 2 éves nemesítések 5 féle fajban dbja . . . . . — frt 40 kr.
4. Őszi barack, 2 éves nemesítések 20 féle fajban dbja . . . . . — frt 20 kr.
5. Pirus baccata, befőttnék való apró piros alma fa dbja . . . . . — frt 30 kr.
6. Rajnai riesling, 1 éves gyökeres 100 drb . . . . . 2 frt — kr.
7. Traminer 1 éves gyökeres 100 drb. . . . . 2 frt — kr.
9. Som szőlő, 1 éves gyökeres 100 drb . . . . . 2 frt — kr.
10. Alma és körte vadoncok 2 évesek 100 drb. . . . . 1 frt 50 kr.

Jegyzet: az 1, 2 és 3 szám alattiak egyleti tagoknak 30 krjával számíttatnak.

„VICTORIA“ biztosító társaság,

(alapított 1865.)

Forgalmi kimutatása: (1876. december 31.)

Bevétel 1875 év végéig	o. é. 22.208,066 frt 72 kr.	Kifizetett károk 1875 év végéig	o. é. 7.474,125 frt 74 kr.
„ 1876-ban	o. é. 1.957,872 frt 43 kr.	„ „ 1876-ban	o. é. 664,608 frt — kr.
összesen	o. é. 24.165,939 frt 15 kr.	összesen:	o. é. 8.138,733 frt 74 kr.
Kiosztott nyereségek	o. é. 439,738 frt 69 kr.	Évi díjbevétel	o. é. 1.000,000 frt — kr.

Bjork és itásokat fogad el:

TÜZ KÁROK ELLEN.

I. Tűzbiztosítások: minden fonalán, ujra. . . . . ok, malmok, butorok, készletek, kereskedelmi czikkek, marhaállomány, széna és gabna kék kikötő városok stb.

Arányos, mivel kis összeges biztosítások kedvezményes díjakban részesülnek.

Különböző . . . . . díjak lehető mérsékeltre szabvák

Több éves biztosítás . . . . . ingyen év számíttatik.

Gabna biztosítás három hónál kevesebb időre is elfogadtatik.

II. Jég ellen: mindenemü mezei termények.

A biztosítás váltó fedezet mellett is történhetik. A díjak az egyes vidékek tapasztalt jégjáratahoz vannak mérsékelve.

A károk felvétele gyorsan és szabályszerűen történik, a megállapított kárösszegek azonnal fizettetnek.

A „VICTORIA“ legújabban szerzett viszontbiztosítási összekötötése folytán azon helyzetben van, hogy bármely nagy összegű biztosítást, teljes kártérítés biztonsága mellett elfogadhat, s midőn különben is életképességének a legválságosabb körülmények között, s a legendkivülőbb csapások után is megdönthetetlen bizonyítékát adta, mint egyetlen hazai intézet, joggal és biztosan számolhat a külföldi áramlattal szemben a hazai közönség partolására.

Központi iroda: Kolozsvárt, fűtér 26-ik szám.

Vezérügynökségek: Budapest, Bécs, Grätz, Prága, N.-Szeben.

Főügynökségek: Arad, Brassó, Debreczen, Eszék, Győr, Kassa, Maros-Vásárhely, Nagy-Becskerek, Nagy-Enyed, Nagy-Szeben, Pozsony, Szeged, Temesvár és Triest.

Vidéki ügynökségek: a birodalom minden jelentékenyebb helységében.

Ajánlkozások: ügynökség átvételére, az igazgatóságához, vezér- vagy főügynökségekhez intézendők.

(6) (21-26)

„VICTORIA“ biztosító társaság.

A nagy-szebeni tüzoltó kiállításon nagy arany érmet nyert!!!

A szegedi országos kiállításon érdeméremmel, a magyar országos tüzoltó szövetség Aradon tartott III. Rózszyülésén nagy arany és ezüst éremmel lett kitüntetve.

WALSER FERENCZ

első magyar gép- és tüzoltó szergyár, harang- és érczöntöde.

Erdélyrészi és oláhországi fiókraktár: Kolozsvárt, bel-monostoruteza.

Ajánlja legujabb szerkezetű szabadalmazott tűzfeskendőt, tüzoltó szereket és szerelvényeket tüzoltó egyletek és tüzoltók részére, elvállal kut, szivattyu, harang készitést és felszerelést jótállás,

legolcsóbb árak és részletfizetés mellett.

Főleg ajánlja a t. gazdaközönségnek saját gyártmányu és Transatlantik szivattyus kutjait, egyáltalában gyarának a vízvezetések teljes felszerelésére kiváló gondnal berendezett vízműszaki osztályát.

Ajánlja vízhatlan ponyvát és különböző szerkezetű fujtatót lakatosok és kovácsok részére.

(37) Mintajegyek, képes árjegyzékek kívánatra megküldetnek. (9-19)

Minden eddigi vilákiállításán haladása jó izlese és versenyképessége miatt elsőrendű díjakat nyert!!!

Piaci árak.

A heti vásár		Egy hectoliter (=70 kupa)						100 kilo		1 köbméter	1 kilo
helye	napja	tiszta buza	felegy buza	rozsa	árpa	zab	törökbuza	széna	szalma	tüzifa	marhahús
Á r a k r a j o z á r o k b a n											
Beszterce	febr. 6.	950	850	460	—	230	325	280	110	320	28
Brassó	oct. 12.	950	730	565	500	235	440	180	130	360	32
Csik-Szereda	oct. 10.	1050	850	625	550	300	550	280	100	175	22
Déas	oct. 16.	900	780	540	—	255	495	520	240	200	32
Dáva	jun. 23.	1100	700	950	—	860	720	300	180	220	6
Erzsébetváros	oct. 12.	750	650	600	—	300	500	180	—	300	36
Fogarás	dec. 7.	775	710	575	450	200	600	140	36	—	24
K-Fehérvár	oct. 13.	876	650	610	—	—	—	626	170	310	38
Gy.-Sz.-Miklós	oct. 13.	875	575	550	500	200	500	75	20	—	24
Kolozsvár	oct. 18.	845	—	618	—	260	618	280	170	320	38
M-Vásárhely	oct. 11.	825	700	650	500	250	575	350	100	350	36
Naszód	aug. 23.	900	500	500	250	—	—	100	20	200	36
Nagy-Enyed	oct. 11.	1020	810	660	—	—	—	200	60	235	36
N.-Szeben	oct. 15.	900	780	670	550	—	—	—	—	300	36
Szegesvár	oct. 11.	830	680	650	—	280	550	—	—	200	32
S-Sz-György	oct. 15.	870	700	550	500	260	400	—	—	250	28
Szamosújvár	oct. 15.	890	640	530	—	265	610	—	—	400	30
Sz.-Régen	oct. 11.	900	688	628	350	240	600	—	—	240	34
Sz-Udvarhely	oct. 9.	900	750	750	—	250	550	—	—	180	24
Torda	sept. 29.	850	700	550	350	200	550	—	—	180	36
V.-Hunyad	sept. 1.	875	800	600	—	250	600	—	—	300	36

Mellékletek

100 darabonként 1 forint 40 krajával számítottak.

A hirdetés szövegét a t. megrendelők minden külön díj nélkül tetés szerint akarhányszor változtathatják.

Az „Erdélyi gazda” hirdetési díjszabályzata.

A kívánt tér megnevezése	széri hirdetésnél									
	forint									
	1	1-3	1-6	1-12	1-18	1-24	1-30	1-36	1-42	1-52
$\frac{10}{16}$ v. egész oldal	12	33	64	120	170	216	260	290	320	360
$\frac{9}{16}$ v. fél „	6	17	32	60	90	110	130	150	160	180
$\frac{7}{16}$ v. negyed „	4	9	16	30	45	55	65	75	80	90
$\frac{2}{16}$ v. nyolczad oldal	3	5	9	16	24	30	35	40	45	50
$\frac{1}{16}$ v. tizenhatod „	2	3	5	9	15	18	20	23	25	27

Ezenkívül 30 kr bélyegdíj annyiszor, a hányszor a hirdetés megjelenik.

Nyomatott Gaman János oroköseinél, középütea Almorita-épület.

Egyletünk t. tagjai és

lapunk t. előfizetői

25% vagyis egy negyedrészt, engedményben részesülnek, ha hirdetésük beküldésekor tagsági vagy előfizetői minőségükre hivatkoznak.